

Konservatör Eğitiminde Bilim ve Teknoloji

üzerine giriş paragrafı

Talal Saba Akasheh

Cultech for Heriatge and Conservation
Amman, Ürdün

Taşınabilir Kültürel Mirasın Korunması ve Onarımına İlişkin Yüksek Öğretimde Bilim ve Teknoloji Oturumu:

1. Talal Akasheh (Açılış Konuşmacısı)
2. Franco Gugliemetti (Sanal modelden arkeolojik dünyaya. Öngörücü hesaplama modellerinin zorluğu)
3. Recep Karadag (Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Sultan Kıyafetlerinin Restorasyonu ve Konservasyonu Projesi)
4. Giovanni Gigante (Seramik Arkeometrisine Kısa bir Bakış)

Giriş

ABD'de ICCROM tarafından gerçekleştirilen bir atölye çalışması sırasında korumada başarılı bir kariyer için belirli bir bilgi temeli gerektiği konusunda mutabakata varılmıştır. Bunun yanı sıra yüksek kalibreli konservatörler yetiştirmek için gerekli bir takım beceri ve yetkinlikler tanımlanmıştır. **Genel bilgi; terminoloji, etik, konservasyon tarihi, kültürel bağlam, kültür tarihi ve kültürel hassasiyet bilgisini, estetik, tarih, teknoloji tarihi, önleyici konservasyon, malzeme bilimi, sağlık ve güvenlik, analiz teknolojileri, malzemelere müdahale ve müdahale yöntemleri ve bilgi teknolojilerine aşina olmayı kapsar. Gerekli beceriler arasında el-göz koordinasyonu, el ustalığı, araştırma, sorun çözme, iletişim, yönetim, pazarlama, destek, bilgisayar becerileri, fotoğrafçılık, dijital görüntüleme ve fon bulma yer alır. Kişilik özellikleri ise sabır, detaycılık, uzlaşma, pek çok şeyi dengeleme, büyük resmi görme ve sonuçları tartmayı kapsar.** Bu tip nitelikler elbette önemlidir, ancak bilginin kapsamı tek bir kişinin biriktiremeyeceği kadar büyüktür ve aslında yıllarca sürececek bir eğitim ve öğretim gerektirir.

Ben korumanın tipine ya da korunacak nesnenin tipine göre oluşturulacak bir uzmanlaşmayı temel alan bir yaklaşım sunuyorum. İki eğitim düzeyi öneriyorum. İleri koruma teknisyeni yetiştirmeye yönelik 3 yıllık bir kursun geliştirilmesidir. İkincide ise uzman konservatör yetiştirmek için dört ila beş yıla ihtiyaç duyulacaktır. İki düzeyde de uzmanlaşma imkanı sunulmalıdır. Örneğin; Taş konservasyonunu hedefleyen biri metal konservasyonu konusunda eğitim almak zorunda olmamalıdır. Tam yetkin bir konservatör olmak için bu tip eğitimin ardından iş başı eğitimi gereklidir.

Bununla birlikte konservatörün özel olarak konservasyon mesleğine yönelik eğitim almış diğer meslek çalışanları tarafından da desteklenmelidir. Sözü edilen meslek çalışanları lisans eğitimi alan ve şu disiplinlerde yüksek lisans yapan kişilerden çıkar: Arkeometri, Tarihi Binaların Restorasyonu ve Korunması, Koruma Bilimi, Kültürel Kaynak Yönetimi ve Müzecilik.

Burada benim sunduğum yaklaşım tek ya da en iyi yaklaşım olmayabilir. Bildiğim kadarıyla Avrupa'da konservatör eğitimi ve öğretimine ilişkin bir tanım geliştirilmiş ve standartlaştırılmıştır. Bununla birlikte Ürdün Hashemite Üniversitesi'nde Queen Rania Turizm ve Miras Enstitüsü'nün kuruluşu esnasında edindiğim deneyime dayanan bu sunumum, kültürel mirasın korunmasında bilim ve teknolojiyi kullanma meselesine ve kültürel mirasımızla ilgilenecek genç profesyoneller yetiştirmenin en iyi yöntemlerine ilişkin tartışmalara yol açmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel mirasın korunması, eğitim, profesyoneller, bilim ve teknoloji

Prof. Gugliermetti “**Yapay Modelden Arkeolojik Dünyaya**” başlığı altında bir sunum gerçekleştirmiştir. Bu sunumda öngörücü hesaplama kültürel mirasa ilişkin bilgi ve iletişim teknolojileri dünyasındaki en son uygulamalardan biri olarak öne sürülmektedir. Öngörücü hesaplama; termal, görsel, akustik, sıvı dinamik faktörleri düzenleyen karmaşık matematiksel denklemlerin çözümü yoluyla çevreyi inceler. Arkeolojik öngörücü modellerin yayılımı aşama aşama gerçekleşmiştir. İlk ortaya çıktıklarında çekinceyle karşılanmıştır: kültürel mirasın korunmasıyla ilişkili başta mimari/mühendislik (kaplama, mikro-klima, aydınlatma, havalandırma) çözümleri üretmeye yönelik basit tahmin ve tasarım araçları ya da pek çok antik çağ gerçekliğinin “akışını” (örneğin, su dağıtım sistemlerinin hidroliği, antik çağ depolarında havalandırma, vb.) gösteren, sıklıkla herhangi bir tarihi ve arkeolojik yaklaşımdan tamamen soyutlanmış basit uygulamalar olarak görülmüştür. Bunların güvenilirliği ve hesaplama hızları arttıkça ve yapay ve dinamik görüntülerdeki numerik sonuçları dönüştürebilen, kolayca anlaşılabilen, daha “dost” ara yüzlerin takdimiyle birlikte arkeologların öngörücü teknikler karşısındaki yabancılaşma hissi azalmaktadır. Öyle ki bazı durumlarda bu teknikler arkeolojik delillerin tarihi açıdan yorumlanmasında temel bir “araç” olabilir. Özellikle bu araç, zaman ve mekandan öte bir anlamda, “nnn” kısaltmasıyla ifade edilebilecek bilgilendirici bir ağ oluşturabilir: Neydi, nedir, ne olacak. Tüm bunların bir örneği antik tiyatrolarda akustik çevrenin yapay olarak yeniden oluşturulmasıdır. “nnn”; yüzyıllar içindeki evrimi ve değişiklikleri izleyerek (neydi) ya da yalnızca arkeolojik delilin durumuna bakılarak (ne) veya mekânın korunması ve değerlendirilmesinin bir parçası olarak modern performanslara uygun hale getirecek yöntemler üretilerek antik tiyatroların akustiklerinin yeniden yaratılabileceği anlamına gelir.

Bu görüşlere ek olarak son nesil öngörücü modeller farklı detay ve bilgi düzeylerinde değerlendirilebilecek, pek çok yapay gerçek modellerin “kültürel esnemezliliği”nin ötesinde üç boyutlu grafik sonuçları elde etmeyi mümkün kılar. Bu kısa bilgi notu örnekler vererek öngörücü modellerin evriminin altını çizmekte; bunların kültürel mirasın korunması, değerlendirilmesi ve bilgi birikimi alanındaki pek çok yönü kapsama potansiyelini ve 3D yapay ve artırılmış gerçeklik modellerinden farkını göstermektedir.

Prof. Gigante seramik arkeometrisini anlatmış, hammaddelere, üretime ve seramiklerde istenen temel madde özelliklerini tanıtmıştır. Bileşenlerin incelenmesi için laboratuvarda yürütülen bir takım deneylerde atomik soğurma spektrometrisi, XRF, aktivasyon analizi ve X ışını kırınımını kullanılmaktadır. Sıklıkla ölçülen fiziksel özellikler gözeneklilik ve yapısal özelliklerdir. Yaygın olarak kullanılan diğer teknikler 3D lazer tarayıcısı, renk ölçer, spektrofotometre, radyografik ve tomografik sistemler, video mikroskoplar, FP-EDXRF spektrometreleridir. Pişirme sıcaklıkları ve ham maddelerin menşei de ele alınmıştır.

Eserlerin korunma durumunun incelenmesi ve kontrolü konusunda sürekli yeni sistemlerin geliştirilmesi oldukça verimlidir. Tanı süreçlerinin kullanımı sadece seramik restorasyonu sırasında değil, bunların müzede muhafaza edilmesi esnasında da yaygın bir uygulama haline gelmeye başlamıştır.

Prof. Karadağ Topkapı Sarayı Müzesi’ndeki Sultan kıyafetlerinin restorasyonu ve konservasyonu için boya analizlerinin, teknik analizlerin (doküman, maval, eğiirme analizi), metal analizi ve renk ölçümlerinin nasıl yapıldığını anlatmıştır. Restorasyon ve konservasyon işi Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı’nda (DATU-Natural Dye Research) yapılmıştır. Bu laboratuvarında dünyanın en zengin doğal boya koleksiyonu bulunur. Koleksiyon; boya bitkileri, boya böcekleri, boya kabukluları ve doğal göl pigmentlerini içerir. Bunlar beş yüz elli beş adet boya kaynağı anlamına gelir. Bu amaçla kullanılan teknikler şunlardır:

1. HPLC ile boyarmadde analizi
2. Mikroskopla teknik analiz
3. SEM-EDX ile metal ipliklerin analizi
4. Renk ölçümleri
5. Osmanlı Arşivindeki belgelerin çevirisi

6. Restorasyon amaçlı boyama
7. Restorasyon amaçlı tarihlendirme

Temel Tavsiyeler

Bu oturum konservatörlük mesleğinin çok disiplinli doğasını vurgulamıştır. Konservatör iki düzeyde yetiştirilebilir. Teknisyen düzeyinde üç yıllık bir eğitim verilir ve yalnızca iki tip nesne (örn. taş ve mozaik) üzerine uzmanlaşılır. Diğer düzeyde 4-5 yıllık bir eğitim verilir. Konservatörlerin ihtiyaç duyacağı bilgi temeli geniştir ve destekleyici disiplinlerin, örneğin konservasyon bilimi ve arkeometrinin öğretilmesi de önem arz eder. Bunlar lisans düzeyinde öğretilmelidir. Doğru şekilde restoratör ve konservatör yetiştirmek için başka pek çok disipline ve bilimsel tekniklere ihtiyaç vardır.